

Pavlina Bizjak, Osnovna šola Otlica

PROJEKT: KNJIGA NAŠE PESMI ČEZ ROB POJO

✚ Otlica je kraj na robu Trnovske planote, kraj na Gori. Gora, v ožjem pomenu, je planotast svet nad Zgornjo Vipavsko dolino, nad Deželo, kot ji pravijo Gorjani. Zajema vasi Predmejo (do petdesetih let prejšnjega stoletja so ji pravili Dol), Otlico ter Kovk. Širše gledano pa sodita k Gori še Col in Podkraj z okoliškimi vasicami in zaselki. Torej: »Gora je od Čavna tja do Nanosa«, kot poje ljudska pesem.

Kamen in voda in gozd zaznamujejo Goro. In beseda.

Kamen, ki ga je na pretek in še več;

voda, ki je na Gori skorajda ni in je še manj;

gozd, ki jemlje in daje ...

In klena gorjanska beseda:

trda in mehka, glasna in tiha, jasno povedana, izjecljana in zamolčana;

izmed bukev v bukve ujeta, v besedno izročilo ukleta ... (iz zloženke Gora nad Deželo, TIC Ajdovščina)

Šolski okoliš OŠ Otlica zajema učence s Predmeje (okrog 400 prebivalcev), Otlice in Kovka (okrog 460 prebivalcev). V letošnjih petih oddelkih – od 1. do 9. razreda – obiskuje otliško šolo 67 učencev.

V dolgoletni praksi spremljanja slovstvenega ustvarjanja in poustvarjanja v kraju sem ugotovila, da je slovstvena folklorna veliko bogastvo, ki ga ne sme povoziti čas. Pogojuje jo način razmišljanja in življenja ljudi na planoti. Zbranega je že veliko gradiva, ki ga učenci poznajo, tudi skozi proces poučevanja, veliko pa je še takega, ki ga je vredno z zapisom iztrgati pozabi. Učenci morajo spoznati, da je slovensko slovstveno dediščino treba ohraniti in to bodo najlažje dosegli, če bodo s konkretnimi zadolžitvami v projektnem delu aktivno sodelovali. To krepi tudi zavest o narodni pripadnosti.

Medgeneracijski odnosi so izjemno pomembni, ustvarjalno lahko povezujejo ljudi, vsak posameznik se lahko potruji, da bi bili čim lepši. V šoli lahko učence opozorimo na to, kako pomembni so medgeneracijski odnosi in osebne vezi. OŠ Otlica je šola, kjer so povezave naravne in medgeneracijske vezi trdne (naravno okolje, vpliv tradicije, moč preživetja). Učenci, ki obiskujejo šolo, vzpostavljajo neposredne osebne odnose. V tej majhni skupnosti so majhna učeča se skupina, velika je povezanost učiteljev z učenci in med seboj.

Prepričana sem, da je pouk slovenščine »malo drugače« na naši šoli pripomogel k še trdnejši povezanosti.

Odločila sem se za celoletni projekt, pri katerem bi nastala knjiga. Ker smo v letu 2010 odprli nove šolske prostore: knjižnico, računalniško učilnico in telovadnico, je moj predlog padel na plodna tla. Junija 2010 je Osnovna šola Otlica izdala knjigo pesmi z naslovom Naše pesmi čez rob pojo. Pri ustvarjanju so sodelovali učenci od šestega do devetega razreda. Delali smo pri literarnem krožku.

Možnost vodenja literarnega krožka mi veliko pomeni, saj se enkrat tedensko (eno šolsko uro) srečujejo učenci, ki jih povezuje skupni interes, ljubezen do materinščine. Biti mentor taki skupini je zame užitek in zaveza. Užitek, ker veliko dam in veliko prejmem, in zaveza, da dosežem cilj, h kateremu stremim. V tem šolskem letu je obiskovalo literarni krožek enaindvajset učencev, šestnajst deklet in pet fantov. V moji dolgoletni praksi smo se pri teh urah dotaknili različnih tematik (literarni natečaji, javne prireditve na šoli in drugje ...). Najbolj smo bili uspešni, ko so se zadožitve razširile v okolje kot raziskava slovstvene dediščine, zgodovine, odkrivanje posebnosti jezika ...

Pričujoči prispevek sem napisala zato, da bi nazorno prikazala naše delo. Mogoče bo koga spodbudil (učitelja, vodjo sekcije za literarne dejavnosti ...), da se tudi sam loti podobnega projekta.

I.

1. Motivacija

Učencem sem nazorno predstavila svojo zamisel. Nastala bo knjiga. Na njihov odziv sem najbolj vplivala s svojim navdušenjem.

Branje in pisanje v domačem okolju pouk slovenščine dopolnjuje ali celo presega. Učenec lahko porabi več časa, delo si lažje razporedi na čas, ki mu bolj ustreza, na razpolago ima več virov (ustnih – starši ..., leksikoni, računalnik ...). Sodelovanje na različnih literarnih natečajih, delo z aktualnimi temami razširja obzorja zaradi pestrih vsebin, ki so izpostavljene (ni jih v učnih načrtih, zanje nikoli ni časa) in so tako obsežne, da preidejo v projekt, saj zahtevajo globalen pristop in kontinuiteto. To sega preko šolskega zvonca.

Ideja o končnem izdelku, knjigi, je bila dovolj močna motivacija, da so lahko nastajali predlogi o vsebini. Kakšna naj bi bila knjiga? Vsebina naj bi se navezovala na povezovanje generacij.

Razmišljali so:

Predlagam, da bi zapisovali stare razlagalne pripovedke, ker imam babico, ki jih pozna veliko in jih zna čudovito pripovedovati. (Andrej, 8. r.)

Rada bom sodelovala, ker rada raziskujem preteklost. Zanima me, kako so živeli predniki. Pisala bi o stari mami in starem očetu. (Sara, 8. r.)

Zbirala bi stare pesmi. Želim spoznati teto Štefi, ki jih zna veliko povedati na pamet in jih tudi zapeti. (Urša, 7. r.)

Predlagam, da bi naredili slovarček s starimi narečnimi besedami, ker se mi zdijo smešne. (Ana, 6. r.)

Sodelovala bom, ker se mi zdi fino, da bo nastala knjiga. (Lea, 6. r.)

Na list so napisali svoja pričakovanja v zvezi s končnim »izdelkom.« Podpisane liste sem pobrala in spravila.

2. Izbira

Kako smo se odločili za temo in naslov knjige? Menim, da je **izbira** v procesu ustvarjanja zelo pomembna, zato sem učence na začetku spodbudila k razmišljanju o življenju. Človek se rodi in umre. Kaj se dogaja med tema mejnikoma? Kako so živeli včasih? Kje ljudje živimo? Kako so včasih živeli na vasi, v mestu? Kako sedaj živimo na vasi, na Gori?

Nastajali so predlogi:

Stara mama mi je povedala,
Kako je živel moj oče,
Pošta na Gori,
Sirarstvo,
Kako so živeli včasih,
Dolgi zimski večeri,
Kako so se včasih ženili ...

Predloge sem napisala na tablo, o vsaki temi smo se pogovorili.

Njihove predloge – pošta, sirarstvo, dolgi zimski večeri... – pogojujejo specifične krajevne značilnosti v primorskem gorskem svetu, ki so danost. Učenci bivanjsko čutijo povezavo, so zraščeni s tem prostorom.

Učencem sem ponudila en **okvir**, sicer bi se teme preveč razširile.

Odločali smo se tudi, ali bi pisali prozo ali poezijo.

Utemeljevali so svojo izbiro. Se dogovarjali, komentirali.

Predlagala sem temo, kjer bi šlo za povezovanje preteklosti in sedanjosti. Zbirali bi pesmi v narečju in jih tematsko razvrstili:

- o ljubezni
- o vremenu
- o delu
- o življenju (rojstvu in minevanju)

Ljudi na Gori prevevata življenje in delo za preživetje, zaznamujejo jih ljubezen, rojstvo, minevanje ...

Učenci so bili navdušeni, ker smo se s tematskimi povezavami dotaknili njihove življenjske resničnosti, njihovega vsakdana. Dogajanje smo popestrili tudi z izborom naslova. Vsak je napisal tri naslove in pojasnil svoj izbor. Vsi smo se strinjali, da je naslov, ki ga je napisala učenka šestega razreda, najustreznejši. Tako nosi naša knjiga naslov Naše pesmi čez Rob pojo.

Delo je potekalo frontalno, skupinsko, individualno.

Frontalno je potekala motivacija, za kar sem porabila štiri šolske ure. Po skupinskem delu in individualnem poročanju s terena sem naredila povzetek frontalno. V frontalni obliki dela smo tudi zaključili projekt. Predstavila sem zaključni izdelek. Dopuščala sem pripombe in spremembe.

Za frontalni povzetek in zaključek projekta sem se odločila, ker sem kot mentor ohranjala in imela sistematični, celostni pregled nad potekom dela in zaključkom.

V skupinah so brali prispevke, jih razvrščali po tematskih sklopih (vreme, šege, ljubezen, delo ...) Pogovarjali so se o novih spoznanjih, utemeljevali izbor. Izločili so neprimerne, najbolj so jim bile vseč šaljive ...

Individualno so zbirali material na terenu, poročali so o svojem delu in doživetjih ... Individualno sem jim svetovala, usmerjala.

Največ je bilo dela v skupini, seveda pod mojim vodstvom. Delali smo v učilnici.

Metode so bile zelo pestre, prilagajala sem jih potrebam.

Za motivacijo je bila potrebna metoda demonstracije, ko sem jih seznanjala z že nastalimi besedili, ki jih srečujemo v našem vsakdanjem življenju. Posredovala sem jim temeljne značilnosti proze in poezije. Velikokrat je bila potrebna razlaga.

Najpogostejša pa je bila metoda razgovora, saj sem hotela, da učenci izrazijo svojo misel, svojo trditev utemeljijo in poskušajo sogovorca oz. poslušalca prepričati. Tudi mene. Z razgovorom sem najlažje usmerjala, preverjala delo, spodbujala ...

3. Namen je bil (cilji so bili):

Pri delu sem upoštevala tudi cilje šolskega kurikula: razvijanje socialne sporazumevalne, etične in estetske kompetence, oz. zmožnosti – pa tudi – posledično – celovite in celostne osebne naravnosti mladega človeka, ustvarjalca, pisca.

Pri delu z učenci sem tako želela:

- učence spodbujati k samostojnemu domačemu delu;
- spodbujati dialoški pristop (vzgoja za medgeneracijsko sožitje, toleranost, medkulturnost) – pogovor doma o različnih temah, izmenjava pogledov na življenje, o problemih, o humorju, žalosti ...;

- prisluhnuti literarnim interesom učencev, jih upoštevati – uravnovesiti stare pripovedi s sodobnimi (vsebina); uravnovesiti literarno zvrst tudi oblikovno – pri delu upoštevati individualizacijo in diferenciacijo (različne sposobnosti učencev) – upoštevati postopnost, graditi na predhodnih izkušnjah;
- učencem ponuditi različne pristope k dejavnostim (pogovor, intervju, ankete ...);
- učence spodbujati k pozornemu poslušanju, interpretativnemu branju, natančnemu zapisu po pripovedi;
- učencu dati možnost stika z družbo in njenimi izkušnjami, ki učenca postavijo na realna tla;
- učence spodbujati, da bodo ob tem razmišljali, vrednotili, oblikovali lastno identiteto;
- učence spodbuditi h kreativnemu pisanju.

4. Prijetna izkušnja

Menim, da je treba učence voditi k cilju, da bodo **radi** raziskovali, prijetna izkušnja je zelo pomembna. Učenci naj bi **začutili potrebo** po različnih stikih med generacijami, v medsebojnem povezovanju (doma, sosedje, prijatelji ...) in v šoli (učitelji, sošolci ...). Začutili naj bi potrebo po odkrivanju novega, čeprav iz preteklosti. Ohraniti se mora za prihodnost. To odkrivanje bo dolgoročna motivacija, ki bo spodbujala tudi druge dejavnosti (npr. zgodovina: ustni, pisni, materialni viri ...).

Prepričana sem, da mora človek dobro poznati svoje korenine, da lahko gradi naprej. (Drevo brez korenin ne stoji.) Vzpostaviti se mora spoštovanje do ustvarjalcev in njihovega dela. Krepiti se mora ljubezen do lastnega naroda, jezika, zgodovine. Te pozitivne izkušnje negujem pri učencih ves čas svojega poučevanja. Že velikokrat smo raziskovali in nastala so šolska glasila z bogato vsebino, ki priča o bogati preteklosti. Glej npr.:

GORJAN: Pripovedi iz mojega kraja; leto 14; št. 1, 2; šol. leto 1988/89
Igre nekoč in danes; leto 15; št. 1, 2; šol. leto 1989/90
Vraže; leto 16; št. 1; šol. leto 1990/91
Pesmi; leto 17; št. 1; šol. leto 1991/92

II. Strategije/dejavnosti

a) **PRED** začetkom dela:

Priprava je trajala približno dva meseca. Pred začetkom dela je bila skupina heterogena, saj so bili udeleženci učenci iz različnih razredov. Ločili so se tudi po spolu. Logično je, da sem več časa posvetila učencem, ki so mlajši, večkrat sem uporabila metode demonstracije in razlage. V pomoč so bili tudi starejši učenci in tako se je sčasoma skupina oblikovala v homogeno. Fantje so presenetili z zavzetostjo za ilustracijo.

Ne vem, katere pesmi, izštevance ... so nastale prav na Gori in koliko, vem pa, da se še pripovedujejo in pojejo. Menim, da so bolj žive kot marsikje drugod. Mogoče imam tak občutek, ker s temi živim in premalo poznam ostale.

Učencem sem ponudila izštevance, kratke igrive pesmice.

Poiskali smo možne naslove zanje,

jih dopolnjevali (npr. Jure pase ..., Rom, pom, pom, če te nisem, pa te ...).

Opazovali smo zapis pesmi v narečju.

Listali knjige, ki imajo podobno vsebino (npr. F. Černigoj: Cin-cin-cin Cene; Nace ima dolge tace...).

Opazovali smo naslovnice, ilustracije.

Vsak je izbral eno pesem in jo glasno prebral.

Utemeljil je izbor.

Poiskal je temo; skupaj so komentirali, razvrščali po tematskih sklopih.

Osredotočili so se na pisca (ljudsko, avtorsko delo; značilnosti ustnega slovstva ...).

Učenci so poizvedeli, kdo v kraju zna pripovedovati. Velikokrat so bili prese-nečeni, ker so ugotovili, da tudi njihova stara mama veliko ve. Delo na terenu so opravili samostojno. Obiskali so veliko starejših ljudi v zaselku, kraju; pa tudi mlajši so se spomnili marsikatero pesmi iz otroštva. Delali so po mojih navodilih. Približno tretjina dela je potekala na terenu. Seveda sem gradivo sprti spravljala in zapisovala.

b) **MED** branjem, pisanjem besedil po pripovedi, opazovanje besedila:

Učenci so bili ob zbiranju gradiva in kasnejšem analitičnem opazovanju posameznih, izbranih prvin, povezanih s temo, ves čas pozorni na več per-spektiv in hkrati tudi neke vrste zapisovalci – soustvarjalci in ohranjevalci tradicionalnega, vez med nekdanj in sedaj. Zato so cilji tako raznovrstni.

Učenci so:

- zaznavali melodičnost poezije (narečne in avtorske);
- zaznavali prostor in čas dogajanja (npr. pastirček, lovec, »ta stari« - oble-ka ... ; čas: zima, na peči, življenje naših prednikov; razlike, primerjava z današnjim življenjem;
- zaznavali motive, slike – kako bi danes: dvorjenje: lestev, podoknice; danes: SMS, facebook;
- prepoznavali književne osebe in primerjali (izkušenski svet pastirja in sodoben čas);

- opazovali lastnosti oseb (kako si učenec predstavlja določeno osebo, zunanost, karakter – dejanja, ki ga označujejo);
- opazovali prisotnost komičnosti v govoru in obnašanju (prikazali resen dogodek komično.);
- opazovali govor oseb in ga primerjali z živo besedo (zapis besedila v narečju);
- vrednotili ravnanja književnih oseb (etika);
- igrali vloge (predstavljaš si, da si pastirček, lovec ... napiši pesem o tem;
- dokazali, da prepoznajo zaporedje dogodkov;
- razumeli posamezne motive posameznih pesmi;
- pesmim so dali naslov, lahko tudi več naslovov, pojasnjevali so ustreznost, ga razumeli;
- razumeli so teme in jih vrednotili (ljubezenske, delovne) Kako bi ti to napisal? Razmišljaš o teh temah? Kaj meniš o delu? ...;
- opazovali so slogovna sredstva (starinske, redke besede, narečne, sodobne, neznane ...;
- pisali so svoje rime, bili ustvarjalni;
- primerjali besedila, tematiko, motive, rime ...;
- povezovali smešno v besedne nize in ugotavljali odziv sošolcev;
- iskali pretiravanja, frazeme, metafore ...;
- neknjižni jezik spreminjali v knjižnega;
- v svojih pesmih pa obratno.

Nekatere dejavnosti (zaznavajo melodičnost, prostor in čas dogajanja, opazujejo govor oseb in ga primerjajo z živo besedo, opazujejo, zaznavajo slogovna sredstva (narečje ...), neknjižni besedi poiščejo ustrezno knjižno ...) so opravili sami, samostojno, v ožjem krogu družine, zaselka, kraja. Ostale dejavnosti, to je večji del navedenih dejavnosti, pa so opravili v šoli, s svojimi sošolci. Te njihove zapise hranim. Tudi vse zapise s terena hranim v prvotni, rokopisni varianti. Tudi tiste, ki so bili izločeni že na začetku. Dragoceni so in morda bodo kdaj prišli prav.

c) Strategije **PO** pisanju

Učenci so zajemali vtise, literarnoestetska doživetja, se soočali s pričakovanji, vzpostavljali odnos do zbranega gradiva in lastnega oz. sošolčevega besedila. Celovito so preverjali razumevanje sporočila, razumevanje forme, razumevanje pomena zbiranja ustnega slovstva za kasnejše rodove, razumevanje zapisa: vsaka vas ima svoj glas.

Menim, da so dejavnosti po delu prav tako pomembne kot pred pisanjem in med njim. Opazila sem, da te dejavnosti niso pomembne le zaradi eidetičnega doživetja etnološkega in umetnostnega književnega besedila, ampak tudi zato, ker je slišano, prebrano, najdeno, ponotranjeno trajnejše. Če pa to delijo z odraslim, ki mu zaupajo, ga cenijo in je del njihovega sveta (z mano

kot učiteljem ali sogovornikom, z domačimi, ki jih imajo radi, s krajani) pa je še dragocenejše.

Prvo uro, pred začetkom dela, so na lističe napisali svoja pričakovanja v zvezi z delom, ki nas čaka in končnim »izdelkom« - knjigo.

Po delu sem jim vrnila lističe. Ugotavljali so, če so se njihova pričakovanja uresničila. Pojasnjevali so. Sledil je pogovor.

Iskali so odgovor na vprašanje: Je nastala knjiga zadovoljila moja pričakovanja?

Hranim njihove zapise.

Nekaj primerov:

Biba leze, biba grj,
muoko njse špjha nje.

[Tadej, 6. r.; stara mama]

U Wbrekuci je zgwonc,
u Lokauci je prauce kwonc.

[Janez, 8. r.; soseda]

Petelinček j zapeu,
j skwoču guor na hleu,
s hleva na jaslce,
Micka wglasi se.

[Elena, 6. r.; stara mama]

Prwsm, prwsm u bwuga imi,
kdur ke da,
u nebjisa prcapla,
kdur neč n da,
u pku prcapla.

[Urša, 7. r.; stara mama]

V šoli razvijajo pravorečno zmožnost, v šoli vadijo in utrjujejo pravopisno zmožnost. Tu je bilo obratno. Trudili so se zapisati besedilo tako, kot so ga slišali oz. kot ga sami govorijo. Pokazala se je kreativnost v zapisu narečnih besed. Učencem je bilo to zanimivo.

Npr. izpuščali so glasove, jih dodajali, včasih so si pri zapisu pomagali s črko iz tuje abecede (w iz angleščine, so rekli).

Primeri: uziet – uzijet; rijp – ri-polglasnik-p; klwp – klu-polglasnik-p; pa tisti primorski g ...

Knjiga ni zastavljena tako, da bi jo brali strokovnjaki, lingvisti, ampak za bralce, ki so učenci. Za lažjo razumljivost besedil širšemu krogu bralcev, sem v zapisu upoštevala kompromis.

Sicer pa sem se bolj zanesla na njihovo pripoved in sem zapisovala besedila, kot so jih povedali.

Učenci so spoznali, da je narečje kot danost velika vrednota, da se mora ohranjati. Spoznali so, da vsak dan zavestno govorimo narečje pri medsebojnem sporazumevanju v določenih okoliščinah. Zanimivo je mnenje nekaterih učencev – kot da narečje ne bi bilo slovenščina, ampak nek drug jezik, kljub temu, da že ves čas govorimo o zvrsteh slovenskega jezika.

Seveda so bili s svojim delom, z zapisom, zadovoljni.

Ocenjevali so, vrednotili.

Učenci so premišljevali tudi o načinu branja poezije v narečju. Bo znal pesem prebrati tudi bralec, ki ne obvlada našega narečja? Bo razumel, kar je prebral? Bo tudi njemu smešno, kar je smešno nam?

Je smešno, če sošolec ne obvlada popolnoma slovenščine? Če ne razume določenih izrazov v našem narečju? Če ne pozna nobene pesmi v svojem narečju, jeziku?

Razmišljali so o branju poezije sploh.

Spoznali so, da imajo radi tovrstna besedila, poezijo, ki sem jim jo približala. Poezija nas je združevala, povezovala. Učence, mene, starše in starejše.

Iskali so navezovanje na stereotipe (vulgarizmi, drugačnost ...) So določene pesmi namenjene bolj dekletom, druge bolj fantom? Pesmi raje berejo dekleta ali fantje? So v naših pesmih seksizmi, vulgarizmi? Je to slabo? Kje je meja?

Menim, da bi bila naša knjiga brez ilustracij osiromašena, zato sem učence spodbudila k razmišljanju o pomenu ilustracij.

Z branjem in analizo pesmi so bili izredno motivirani.

Literarna in likovna delavnica sta potekali sočasno. To je bilo izvedljivo, ker so bile pesmi v narečju že zapisane, čakale so na ilustratorje. V literarni skupini pa so med tem nastajale avtorske pesmi, »moderne« so jim rekli učenci.

Mentorica likovne delavnice je bila gospa Silva Copič, učiteljica likovne vzgoje. S kolegico sva se predhodno dogovorili, katere pesmi naj bi bile ilustrirane. Ilustrirane so pesmice v narečju, ker smo ugotovili, da so bolj slikovite. So kratke, sporočilno močne, likovno kar otipljive. S svojo prvinsko tematiko in pestrostjo so učence pritegnile. (Imenitno je naslikati babo ...)

Knjiga obsega trideset pesmic v narečju, ilustriranih je devet, in enaindvajset avtorskih pesmi.

Učenec je ilustriral naslovnico z značilnim motivom našega kraja: Otlško luknjo. Deček igra na piščal in naša pesem poje čez Rob. Rob je greben, preko katerega se pogled z obrobja Trnovske planote spušča v Vipavsko dolino in čez, na Kras in v Furlanijo in naprej. Tja čez bodo šle naše pesmi, v širni svet.

Ker menim, da je tudi evalvacija po končanem procesu ustvarjanja in poustvarjanja zelo pomembna, sem učence spodbudila, da so pripravili razstavo v razredu. Ogledali so si jo tudi učenci, ki so delali v literarni delavnici. Komentirali so svoje delo, vrednotili svoje in sošolčevo delo. Bili so kar kritični in nekateri so svoje izdelke dopolnili.

Učenci, ki so delali v literarni delavnici, so na liste lepo prepisali pesmi in jih razvrstili po temah. Ob pesmi so ilustratorji postavili svoje ilustracije. Nastalo je več ilustracij iste pesmi. Razstava je bila v učilnici en teden. Potem smo naredili končni izbor. Vzeli smo si dovolj časa, da smo izbrali »tisto ta pravo«, kar je sedlo v srce. Ko smo bili vsi zadovoljni, smo razstavo prenesli v šolsko knjižnico, kjer so si jo ogledali vsi učenci in učitelji naše šole. Razstava je bila na ogled do konca šolskega leta.

Ob predstavitvi knjige (na šoli 19. novembra 2010 in v Lavričevi knjižnici v Ajdovščini 10. maja 2011) pa so bili razstavljeni originali izbranih ilustracij pesmi in naslovnica.

Odgovarjali so na vprašanje: so ilustracije upravičile tvoja pričakovanja?

Dosežen je bil tudi zastavljen cilj, ko naj bi učenci pridobili znanje o knjigi: vezava, format, kolofon.

Vsak učenec je imel pred seboj knjigo. Iz kolofona je razbral: avtorja, založbo, leto izdaje, število izvodov ...

V celoletnem delu literarnega in likovnega krožka smo opravili obsežno delo. Uresničili smo zastavljeni cilj. Napisali smo knjigo. Uresničili smo tudi enega izmed najpomembnejših: povezali smo se generacijsko. Lažje smo dosegali cilje, ko je šlo za kreativno pisanje pesmi, težje je bilo zbiranje besedil na terenu, trajalo je več časa in zapis le-teh besedil je povzročal nemalo zadreg.

Ker sama nisem domačinka in se moje narečje razlikuje od narečja mojih učencev, sem za končni pregled pred tiskom poprosila gospo Brigito Slejko.

Sklep

Kot protiutež narečnim pesmim so učenci pisali svoje pesmi.

KOT PRIMER PREDLAGAM LJUBEZENSKI PESMICI (str. 46 narečna, 47 avtorska)

HREPENENJE

VISUOKA JƏ GUORA,
ŠE VIŠJI JƏ KLANC.
KDAJ BOŠ PA PRƏŠU,
MUƏJ ZAUBƏR GORJANC?

Sanjala sem drobne ptice
in da letijo veverice.
Sanjala sem bistre glave,
da učijo nore krave ...
Sanjala sem bele črte
in pogumne stare krte.
Sanjala ljubezen svojo,
toplo, malo roko tvojo
kakor mehke perutnice,
ki bi božale mi lice.
Sem v sanje sladke odhitela,
belim angelčkom zapela.
Ptice krasne, lahko noč,
pa varujte mojo noč.
Sladke sanje za nocoj,
ti boš vedno samo moj.

Jerneja Benčina, 9. r.

ALI

tema: denar

CEKINI SVETA

PRUΘSM, PRUΘSM U BUΘGA IMIΘ,
KDUΘR KE DA,
UNEBIΘSA PRCAPLA,
KDUΘR NEČ NA DA,
U PΘKU PRCAPLA.

Sejem cekine sveta.
En cekin zame,
en cekin zate,
da preženem žalost srca.

Štejem cekine in jih ne preštejem.
Eno morje jih je. Prav za vse.

Pomagaj šteti še ti.
Se nama ne mudi.

En cekin zame,
en cekin zate,
en cekin zanj ...
Štejem cekine in jih ne preštejem.
Sejem cekine zlate.

Andrej Vidmar, 7. r

IN še eno mogoče, ker gre za medgeneracijsko povezanost.

VALOVI ŽIVLJENJA

STARA MATI, DUOBRA MATI,
TIHU GLIEDAM TUΘJ UΘBRAZ,
UΘVENEL IN VΘS ZGUBAN
JE POD VIENCΘM SIVIH LAS.

Ko med drevjem se sprehajam,
prepuščena sem valovom vetra.
Naj dotaknejo se mi telesa.
Naj prodrejo skozi gozd teman.
Naj zajadraj po zraku modrem!
Melodijo pticam naj pišejo po nebu svobodnem.
Naj v svet raztresejo življenje,
v morje spominov nebeško veselje.

Moji dnevi zdaj so mimo,
a podarjam ti svoj glas,
ki naj vodi te po poti
življenju novemu naproti.

Tamara Vidmar, 9. r.

Zapis besedil v knjigi je tudi oblikovno različen. Narečne pesmice so napisane z velikimi, avtorske pa z malimi pisanimi črkami. Tudi na tak način smo želeli izraziti dvotirnost, večjo prepoznavnost za časovni odmik besedil.

Kreativnost pri pisanju avtorskih pesmi je spodbujala tudi tekmovalnost. Tako so nastale izrazito dobre pesmi in to je tudi oteževalo končni izbor. Dogovorili smo se, da bo v knjigi objavljena samo ena pesem istega avtorja.

Delo je bilo razporejeno na vse šolsko leto. Učenci so ustvarjali in poustvarjali besedila v šoli; narečna besedila so zbrali »na terenu«. Nekaj pesmi so jim

povedali starši, večji del so zapisali ob obisku pri starejših krajanih. To delo je potekalo v popoldanskem času. Včasih so otroke zvečer starši zapeljali v bolj oddaljen zaselek. Izbor teh pesmi sem zapisala v narečju. Pojavilo se je vprašanje, kako zapisati, saj določenih znamenj ni v računalniku, doslednost fonetičnega zapisa bi otežila branje in onemogočala večini bralcev razumevanje prebranega. Vsaka vas ima svoj glas. Zato je bil potreben kompromis.

JURE BURE,
PRIDN KMIET,
NAŠE MICKE
NIEČE UZIET.
NAŠE MICKA
NÉ ZA KMIΘTA,
JΘ ZA PIŠKUGA TONIΘTA.

Izbor vseh besedil, tako narečnih kot avtorskih, smo naredili v šoli pri literarnem krožku po prikazanih strategijah, upoštevajoč načelo postopnosti, od lažjega k težjemu, od znanega k neznanemu, prilagajala sem težavnostno stopnjo, saj so sodelovali učenci od 6. do 9. razreda in je logično, da so temu prilagojeni metodični in drugi pristopi.

Zbrali smo zajetno mapo besedil. Pesmi smo razvrščali glede na to, da še niso bile objavljene, glede na vsebino in izvirnost. Upoštevala sem recepcijsko zmožnost učencev glede na učni načrt za drugo in tretje triletnje.

Pri delu sem upoštevala strategije in postopke, ki so uvajali učence v vzpostavljanje pristnega odnosa (doživljanje, razumevanje, vrednotenje) do besedila, tistega, ki je nastalo v preteklosti, posredovale so ga mamice, babice, dedki ...in tistega, ki je nastalo v literarni delavnici.

Najpomembnejše so bile strategije med pisanjem, saj sodijo predvsem na področje ustvarjalnega pisanja.

V celotnem procesu sem bila učiteljica mentorica. Spodbujala sem učence, jih usmerjala, ponovno motivirala, ko je upadel pogum ...

Najdragocenejša pa je vez iz roda v rod. Učenci so začutili to vez, jo ozavestili. Strinjajo se z mano, da je povezovanje nujno, saj so sami ob delu izkusili, da je bilo lepo, prijetno, koristno. Gre za dialog, ki se ne sme pretrgati. Za strpen dialog. V tej poplavi »resnic«, ki se ponujajo v najrazličnejših sodobnih medijih, je najpomembnejša resnica, ki jo je zapisalo življenje ljube osebe, ki jo želi z ljubeznijo posredovati. Posredovati z živo besedo. Za boljši jutri. Če je to zapisano, je še bolj trdno.

Pogovor o književnosti se bo nadaljeval.

Nadaljeval se je ob predstavitvah pesniške zbirke: 19. novembra 2010 na šoli in 10. maja 2011 v Lavričevi knjižnici v Ajdovščini in nadaljeval se bo vsakokrat, ko bo kdo vzel knjigo v roko in prebral pesem, ki poje čez Rob.

Če bi radi prebrali naše pesmi, lahko knjigo dobite na naši šoli.

POVZETEK

V prispevku je prikazan primer projektnega dela v OŠ (pri literarnem krožku) s ciljem napisati knjigo.

Naloga učitelja ni le posredovati učencem podatke, vedenja iz učbenikov, iz knjig in računalnika ... med poučevanjem, ampak tudi navajanje na učenje, ki presega šolski okvir – raziskovalno delo.

Poudarjen je bil pomen slovstvene folklore. To dediščino je treba ohraniti in učenci se tega najbolj zavedo, če s konkretnimi zadolžitvami aktivno sodelujejo. Učenci so z delom »na terenu« dodatno motivirani.

Z literarnimi besedili se je krepila samozavest učenca, saj tako lahko zna svoja spoznanja posredovati (ustno in pisno; v narečju in v knjižnem jeziku) in svoja mnenja zagovarjati.

Ob delu pa se krepijo tudi medgeneracijske vezi, osebni odnosi (povezanost šola, učitelj, učenec, starši, stari starši, kraj ...), krepi se zavest o narodni pripadnosti.

Tudi narečje uporabljamo vsak dan, včasih tudi v govornih položajih, ko to ni ustrezno oz. pričakovano, a smo se zavedli, da je naš neprecenljiv zaklad, ki se mora ohraniti.

Viri in literatura

- Černigoj, F., 2004: Cin-cin-cin Cene. Zadruga Goriška Mohorjeva, Gorica.
- Gašperin, R., 1990: Enci benci na kamenci. OŠ F.S. Finžgar, Lesce.
- Černigoj, F., 1988: Javorov hudič. Kmečki glas, Maribor.
- Černigoj, F., 1996 : Nace ima dolge tace. ZRSS, Ljubljana.
- Stanonik, M., 2011: Literarjenje, kronopisje in rokopisje v teoriji in praksi. ZRC SAZU, Ljubljana.
- Šolska glasila GORJAN.
- Bizjak, P., 2010: Naše pesmi čez Rob pojo. Osnovna šola Otlica, Otlica.
- Povzetki tem seminarja Modeli pouka slovenščine v tretjem triletju. 1998. Ljubljana.
- Černigoj, F., 2009: Gora nad Deželo (Zloženska). Občina Ajdovščina.
- Križaj Ortar, M., Bešter Turk, M., Kordigel, M., Mohor, M., Saksida, I., 2002: Učni načrt: Slovenščina. ZRSS, Ljubljana.